

**Роль тари і упаковки в торгівельно-технологічному процесі.
Класифікація, види, маркування тари. Вкажіть, у якій тарі й упаковці
отримують товари місцеві магазини**

В цілому ж тару та упаковку прийнято класифікувати за призначенням, матеріалом, складом конструкції і технології виробництва.

За призначенням тару і упаковку можна розділити на споживчу, виробничу, транспортну та спеціальну (консервуючу).

Споживча тара і упаковка призначена для продажу населенню товару, є частиною товару, входить в його вартість, а після реалізації товару переходить у повну власність споживача. Вона, як правило, не виконує функцію самостійного транспортування і перевозиться у транспортній тарі.

Споживча тара і упаковка повинна охороняти товар від руйнування, деформацій, розливання, висипання, усушки та інших видів втрат. Її конструкція, об'єм, та інші параметри залежать від властивостей і конфігурації упаковувати продукцію, застосовуваного матеріалу, способу виготовлення, умов транспортування, зберігання і т. д. Вона має обмежену масу, місткість і розміри.

Споживчу тару поділяють на індивідуальну і групову. Індивідуальна тара призначена для розливу одиниці продукції. У групову тару пакують певну кількість продукції.

По відношенню до того для чого упаковується продукт упаковку поділяють на внутрішню, зовнішню і транспортну. Внутрішня упаковка призначена для розміщення товару або продукту і перебуває з ним у безпосередньому контакті. Залежно від агрегатного стану продукту (тверде, рідке або газоподібне), комплексу його фізико-хімічних властивостей і ряду інших показників внутрішня упаковка може бути виготовлена з паперу, картону, пластмас, металів, скла, кераміки, дерева і композиційних матеріалів. Зовнішня упаковка служить захистом для внутрішньої упаковки й видаляється при підготовці до безпосереднього використання упакованого

продукту. Як правило, зовнішня упаковка виконує і додаткові функції, наприклад уявлення докладної інформації про товар і його властивості, залучення уваги до товару, збільшення термінів зберігання тощо. Транспортна упаковка призначена для зберігання, транспортування та ідентифікації продукту. Виробнича тара і упаковка є власністю конкретного підприємства і підлягає обов'язковому поверненню.

Транспортна тара призначена для перевезення, складування і зберігання продукції. Вона утворює самостійну транспортну одиницю і може належати будь-якої організації, що бере участь в процесі обігу.

За габаритами транспортну тару розрізняють на малогабаритну, розміри якої лежать в межах 1200x1000x1200 мм, і великогабаритну, коли розміри перевищують зазначені межі.

По кратності використання транспортну тару поділяють на разову і багатооборотною. Разова тара призначена для одноразового її використання. Багатооборотною називають тару, міцність якої розрахована на багаторазове застосування. При цьому вживану тару, яку використовують повторно, називають зворотною, а юридично – інвентарної тарою. При отриманні товару в багатооборотній тарі, в тому числі і інвентарній, підприємство-споживач продукції виплачує постачальникам її заставну вартість.

Спеціальна упаковка призначена для захисту від зовнішніх впливів, впливу вологи і кліматичних факторів при транспортуванні, зберіганні і тривалій консервації виробів. Як правило, спеціальній упаковці піддають великогабаритні установки, машини і механізми, а також прилади. Найбільшого поширення набуло герметичне пакування виробів в полімерну плівку на спеціальному транспортному піддоні з подальшим захистом дерев'яної латами або стінками з кришкою. Для консервації великих агрегатів, приладів і невеликих комплектів застосовують спосіб «кокон». Виріб закріплюють на герметичній суцільній плиті, обплітають шпагатом, мотузками або довгими паперовими смугами до утворення сітки з осередками розміром 150-200 мм, на яку за допомогою пневматичного

пістолета наносять у кілька шарів лак на основі полімерів до утворення суцільної непроникною оболонки. В якості спеціальної упаковки часто використовують склопластики, з яких формують баки, цистерни, ящики, контейнери.

При пакуванні точних приладів та механізмів, крихких виробів застосовують як захист від механічних навантажень, вологи і тому подібного нанесений на їх поверхні шар пінопласту на основі поліуретанів, поліефірів, пінопластів.

За матеріалом розрізняють тару і упаковку з паперу, картону, пластмаси, металів (жерсті), скла, кераміки та дерева.

Самі економічні і широко вживані матеріали для виготовлення упаковки – папір та картон. Обсяг їх використання в пакувальній промисловості становить 40-50%. Стрімко зростає застосування пластмас. Поєднання легкості, міцності, красивого зовнішнього вигляду, герметичності, автоматизації виробництва та переробки, дешевизни дозволяють прогнозувати і надалі збереження такої тенденції. Висока міцність, жорсткість і теплостійкість металів роблять їх незамінними у виробництві упаковки для нафтопродуктів, для харчових продуктів, особливо консервування риби, м'яса та інших, для напоїв, для аерозолів і ін.. Скляним пляшкам і флягам віддається перевага при пакуванні напоїв, продуктів хімічної промисловості, косметики, кондитерських виробів.

Конкретний матеріал упаковки вибирають виходячи з фізичних, хімічних, гігієнічних, біологічних та інших його властивостей у взаємозв'язку з властивостями упаковувати продукцію. Важливу роль грає і технологія розливу, і конструктивні особливості пакувального обладнання.

По складу упаковку класифікують залежно від виду та типу тари і застосовуваних допоміжних пакувальних засобів. Під виглядом тари розуміють класифікаційну одиницю, визначальну тару за формою. За формою розрізняють прямокутну, циліндричну, конусну, плоску тару та ін..

Типом тари називають класифікаційну одиницю, визначальну тару за матеріалом.

По конструкції тару поділяють на коробки, банки, пляшки, ящики, фляги, каністри, бочки, барабани, флакони, туби, стаканчики, ампули, пакети, сумки, мішки, пенали, пробірки.

Коробки відносять до разової споживчій тарі. Вони мають корпус різноманітної форми, плоске дно, зверху закриваються кришкою. Кришки бувають знімні або прикріплені до корпусу на шарнірах (див. рис.1)

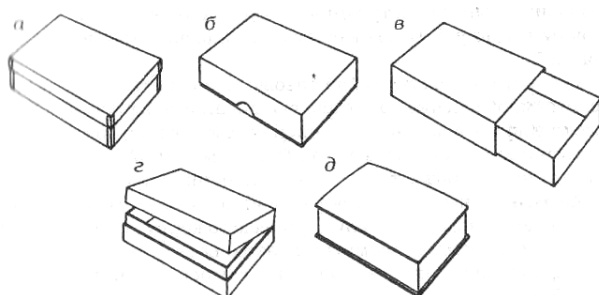

Рис. 1. Коробки різної конструкції

а – з кришкою; б – з телескопічною кришкою; в – з корпусом типу обичайки і висунутою кришкою; г – з прикріпленою на петлях кришкою; д – корпус і кришка.

Банками називають споживчу тару переважно з циліндричним корпусом, стрічкових або увігнутим дном. Банки мають широку горловину діаметром, рівним або трохи меншим діаметру корпусу. Місткістю від 0,025 до 10 дм³ (див. рис. 2).

Рис. 2. Банки різної конфігурації

Пляшки є споживчою тарою, як правило, з циліндричним корпусом, який переходить у вузьку горловину. Горловина має конструкцію,

призначену для закупорювання. Дно у пляшок може бути плоским або увігнутим (див. рис. 3).

Рис 3. Пляшки з плоским (а) і увігнутим (б) дном

Туби представляють собою разову споживчу тару з корпусом, що забезпечує видавлювання вмісту. Пакети та сумки відносять до м'якої споживчій тарі з корпусом у вигляді рукава, з дном різної конструкції і відкритою горловиною. Їх місткість до 20 дм³. Сумки мають різноманітні ручки.

Решта конструкції є представниками транспортної тари.

Ящики характеризуються корпусом, що має в перетині, паралельному дну, переважно форму прямокутника. До складу ящика входять дно, дві пари торцевих і бічних стінок. Ящики бувають з кришкою і без неї.

За технологією виробництва тари і упаковку класифікують в першу чергу у взаємозв'язку з її матеріалом і з конструктивними особливостями. Найбільша кількість матеріалів і методів їх переробки зустрічається у виробництві полімерної тари та упаковки.

Для полімерів принципово важлива взаємозв'язок загального процесу отримання матеріалу та процесу надання цього матеріалу необхідної форми, інакше кажучи – отримання виробу. Кінцевим критерієм правильності вибору технологічного процесу і параметрів його проведення є висока якість саме виробу.

Технологічна послідовність за схемою полімер – матеріал – метод формування – виріб має і зворотний зв'язок, що дозволяє визначити правильність вибору кожної стадії за рівнем досягнутого якості виробу.

Класифікація по каталогу ЕСМА:

В Європі вироблені коробки об'єднані в кілька каталогів, залежно від матеріалу – ЕСМА і FEFCO. Об'єднує фахівців провідних країн Європейська асоціація виробників картонної упаковки (ЕСМА) в 1967 р. випустила першу збірку стандартних конструкцій доладних коробок. У той час в конструкціях переважала поздовжня склейка швів. У наступний час з'явилося нове покоління обладнання, матеріалів, отримало подальший розвиток, створення нових конструкцій доладних коробок, розроблена система комп'ютерного конструювання коробок (CAD). На базі цієї системи та збірника стандартів Європейського центру стандартизації (CEN) у 1992 р. ЕСМА розробила новий каталог стандартних конструкцій доладних коробок.

Групу А склали прямокутні картонні коробки, що мають по висоті Н поздовжній клейовий шов.

Всі зовнішні площини таких коробок розташовані під прямими кутами один до одного.

До групи В увійшли прямокутні коробки без поздовжніх клейових швів. З'єднання їх сторін здійснюється за допомогою затворів різноманітних конструкцій.

Групу С утворили не прямокутні картонні коробки з подовжнім швом на висоті Н.

Кілька зовнішніх сторін коробок мають різну не прямокутну форму і можуть бути розташовані під кутом до основи.

Група D складається з прямокутних коробок без поздовжніх клейових швів. З'єднання їх сторін виконується різними затворами.

Група Е включає конструкції коробок, що знаходяться в безпосередньому контакті з упаковуємо продуктом або призначених для групової упаковки.

Групу F склали інші картонні коробки, конструкції яких не увійшли до групи А-Е.

Кожна група розбита на підгрупи за сукупністю конструктивних ознак – форми та конструкції дна, кришки, затворів і т. п. Підгрупи позначаються десятками, наприклад А-20, В-60, С-40 і т. д. Підгрупи, в свою чергу, розділені на типи, що визначають конкретну конструкцію коробки.

В системі комп'ютерного проектування САД з бази даних вибирають відповідну конструкцію коробки і в режимі діалогу з комп'ютером визначають кінцеві розміри, матеріал, місце склеювання та інші конструктивні параметри.

Каталог ЕСМА не містить суворих норм для різних деталей розгортки, особливо допоміжних елементів. Ці завдання кожна фірма вирішує самостійно.

За результатами наведеної класифікації та по наслідкам проведеного дослідження товарообороту місцевих магазинів в 2009 – 2010 рр. проаналізуємо основні види тари, що використовується на підприємстві.

Результати зводимо в таблицю 1.

Таблиця 1. Аналіз видів упаковки та тари, що використовується в місцевих магазинах

Ознака класифікації	Група товарів		
	Електронно-побутова техніка та апаратура	Парфумерно-косметологічні засоби та предмети гігієни	Інші супутні товари (батареї, перемикачі, кабелі, інструмент)
1. За призначенням	Споживча індивідуальна та споживча групова	Переважно споживча індивідуальна	Споживча індивідуальна та споживча групова
2. По відношенню до того для чого упаковується продукт	Внутрішня спеціальна і транспортна разова	Внутрішня спеціальна	Внутрішня спеціальна і транспортна разова
3. За матеріалом	з картону, пластмаси та дерева	з паперу, картону, пластмаси, металів (жерсті), скла, кераміки	з паперу, картону, пластмаси
4. По конструкції	коробки, ящики	коробки, банки, пляшки, ящики, флакони, туби, стаканчики, пакети, сумки	коробки, пляшки, ящики, пакети, сумки
5. За місцем пакування	Виробник	Виробник	Змішана, торгова
6. За кратністю використання	Разова	Разова	Разова

7. Класифікація по каталогу ЕСМА	Група А	Група Е	Група D, А, Е, F
----------------------------------	---------	---------	------------------

Таким чином, упаковку класифікують по ряду ознак: місцем пакування, призначенням, матеріалом, формою, вантажопідйомності та габаритам, кратності використання. Відповідно до ДСТУ 2890-94 "Тара і транспортування, терміни та визначення" розрізняють такі типи тари: контейнери, ящики, бочки, барабани, мішки, фляги, каністри, балони, банки, пляшки, флакони, туби, пробірки, ампули, пакети, коробки, пачки.

За місцем пакування розрізняють упаковку виробничу (цю технологічну операцію здійснює виробник) і торгову – проводить продавець. Ця торгова послуга може бути безплатною або платною. При цьому безкоштовна послуга з пакування входить у витрати обігу, а платну послугу оплачує споживач.

За призначенням упаковку підрозділяють на споживчу і транспортну. Споживча упаковка призначена для порівняно невеликих розфасовок і збереження товару у споживача. Цей вид упаковки передбачає попередню розфасовку товару виробником або продавцем і відпустку споживачеві в розфасованому вигляді, із заздалегідь зумовленими кількісними характеристиками (маса, об'єм або довжина).

Транспортну упаковку використовують для перевезення товарів та оптової і дрібнооптової продажу.

За результатами наведеної класифікації та по наслідкам проведеного дослідження товарообороту магазину «Прометей» в 2014 – 2015 рр. було проаналізовано основні види тари, що використовується в магазині і визначено, що основна частина товарів (69,0%) надходить в продаж вже упакована виробниками відповідно до попиту споживача і вимог ринку.

17,0% товарів (супутні товари, святкові набори, комплекти, рекламна продукція) упаковується в магазині.

Також склади місцевих магазинів оснащені ящиками, піддонами, коробками та контейнерами для відповідного зберігання та постачання продукції споживачам або до місця викладки і продажу.

